

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

Кафедра екології агросфери та екологічного контролю

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

Декан

факультету захисту
рослин, біотехнологій
та екології

Коломієць Ю.В.

“ ” _____ 2022 р.

«СХВАЛЕНО»

на засіданні кафедри екології агросфери та
екологічного контролю

Протокол № 6

від 24 травня 2022 року

О.І. Наумовська

В.о. завідувача кафедри

« 25 » травня _____ 2022 року

«РОЗГЛЯНУТО»

Гарант ОП 101 «Екологія»

(В.М. Боголюбов)

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

“ОРГАНІЗАЦІЯ І УПРАВЛІННЯ В ЕКОЛОГІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ”

(шифр і назва навчальної дисципліни)

Спеціальність: 101 «Екологія»

Освітній ступінь: «Бакалавр»

Освітня програма: «Екологія агросфери»
(назва ОП)

Факультет: захисту рослин, біотехнологій та екології
(назва)

Розробник: Наумовська О.І., доцент, к.с.-г.н., доцент
(посада, науковий ступінь, вчене звання)

1. Опис навчальної дисципліни
Організація і управління в екологічній діяльності

Галузь знань, спеціальність, освітня програма		
Освітній ступінь	Бакалавр	
Спеціальність	101 Екологія	
Освітня програма	«Екологія», Цикл спеціальної (фахової) підготовки Обовязкові компоненти ОПП	
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	вибіркова	
Загальна кількість годин	150	
Кількість кредитів ECTS	5	
Кількість змістовних модулів	2	
Курсовий проект (за наявності)	відсутній	
Форма контролю	екзамен	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм навчання		
	Денна	Заочна
Рік підготовки	4	1
Семестр	8	2
Лекційні заняття	26	4
Практичні, семінарські заняття	13	-
Лабораторні заняття	-	-
Самостійна робота	111	146
Кількість тижневих аудиторних годин для денної форми навчання	3	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета вивчення курсу дисципліни «Організація і управління в екологічній діяльності» є формування у майбутніх фахівців компетентності щодо базових принципів, основних категорій, сучасних коцепцій, теоретичних положень практичних методів управління екологічною діяльністю, а також здобуття навичок із складання та обґрунтування структури управління раціональним природокористуванням, розробкою комплексних цільових програм природокористування в регіоні та на підприємствах.

Завдання вивчення курсу дисципліни:

Вивчення закономірностей організації управління в галузі раціонального природокористування;

Засвоєння функцій управління організації управлінської функції еколога та виявлення і упередження проблем управління природним середовищем;

Організація системи охорони навколишнього середовища на різних стадіях і рівнях та її проектування;

Організація системи екологічного моніторингу і екологічного контролю в системі екологічного управління;

Здійснення державного екологічного контролю в усіх галузях виробництва;

Організація взаємодії контролюючих органів екологічних інспекцій з іншими відомствами та міністерствами.

За результатами вивчення курсу дисципліни студенти повинні:

знати:

- ✓ організацію системи управління природоохоронною діяльністю;
- ✓ принципи, функції, цілі та методи управління в природоохоронній діяльності;
- ✓ етапи контролю екологічного стану природних та антропогеннозмінених об'єктів;
- ✓ сучасні методи взаємодії контролюючих органів екологічних інспекцій з іншими міністерствами і відомствами;
- ✓ основи економічного стимулювання здійснення екологічного аудиту та екомоніторингу;
- ✓ основи управління природоохоронною діяльністю в галузі раціонального використання і охорони земельних, лісових та водних ресурсів, атмосферного повітря, об'єктів і територій ПЗФ, надр, а також рослинного і тваринного світу України;

вміти:

здійснювати усі види контролю за природоохоронною діяльністю;

ефективно впроваджувати природоохоронні заходи;

передбачати і прогнозувати можливі наслідки негативних впливів на довкілля;

планувати, організовувати, контролювати заходи у природоохоронній сфері;

чітко простежувати шляхи впливу антропогенної діяльності на довкілля та оцінювати рівень порушення екосистем.

Набуття компетентностей (відповідно до затвердженого Стандарту вищої освіти за спеціальністю 101 «Екологія», Наказ Міністерства освіти і науки України 04.10.2018 р. № 1076):

1. Загальні компетентності (ЗК):

K01. Знання та розуміння предметної області та професійної діяльності.

K06. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).

K07. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

K08. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.

K09. Здатність працювати в команді

K10. Навички міжособистісної взаємодії.

K11. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

3. Фахові (спеціальні) компетентності (ФК):

K14. Знання та розуміння теоретичних основ екології, охорони довкілля та збалансованого природокористування.

K15. Здатність до критичного осмислення основних теорій, методів та принципів природничих наук.

K17. Знання сучасних досягнень національного та міжнародного екологічного законодавства.

K18. Здатність до оцінки впливу процесів техногенезу на стан навколишнього середовища та виявлення екологічних ризиків, пов'язаних з виробничою діяльністю.

K19. Здатність до використання основних принципів та складових екологічного управління.

K20. Здатність проводити екологічний моніторинг та оцінювати поточний стан навколишнього середовища.

K22. Здатність до участі в розробці системи управління та поводження з відходами виробництва та споживання.

K23. Здатність до використання сучасних інформаційних ресурсів для екологічних досліджень.

K24. Здатність інформувати громадськість про стан екологічної безпеки та збалансованого природокористування.

K25. Здатність до опанування міжнародного та вітчизняного досвіду вирішення регіональних та транскордонних екологічних проблем.

K26. Здатність до участі в управлінні природоохоронними діями та/або екологічними проектами.

4. Програма та структура навчальної дисципліни

Модуль 1. Теоретичні та практичні основи екологічного управління

Тема 1. Предмет, цілі і методи управління. Поняття і сутність управління.

Класифікація цілей. Класифікація методів. Організаційні форми методів екологічного управління. Процес управління. Стадії організації процесу управління. Наукові основи екологічного управління. Рівні управління.

Тема 2. Принципи і функції управління.

Функції управління. Стадії виділення (виокремлення) функцій управління. Типи класифікацій функцій управління. Функції попереднього управління. Функції оперативного управління. Функції заключного управління. Інноваційне управління.

Тема 3. Комунікації в управлінні.

Процес комунікації. Організаційн комунікації. Класифікації та види екологічної інформації. Документування та документообіг в екологічному контролі виробничої діяльності підприємств. Процедури процесу екологічного управління господарською діяльністю.

Тема 4. Структура екологічного управління.

Елементи структури управління. Вертикальні та горизонтальні зв'язки. Фактори. Принципи побудови структури управління.

Тема 5. Кадрове забезпечення екологічного управління.

Вимоги до кадрового забезпечення структури екологічного управління. Принципи підбору кадрів управління. Положення про орган управління, Положення про підрозділи органів екологічного управління.

Тема 6. Апарат і структура екологічного управління. Компетенції органів екологічного управління.

Організація роботи екологічних підрозділів виробництва. Оцінка ефективності системи екологічного управління.

Модуль 2. Державне управління екологічною діяльністю в Україні.

Тема 7. Поняття функцій державного управління в сфері природокористування.

Перелік функцій управління в екології. Контроль управління якістю природного середовища. Порядок здійснення державного контролю за станом об'єктів довкілля та використання природних ресурсів.

Тема 8. Система спостережень за станом навколишнього природного середовища України.

Структура системи спостережень. Завдання і організація контрольних служб охорони навколишнього природного середовища в Україні.

Тема 9. Система спостережень за станом навколишнього природного середовища регіонального рівня.

Завдання та організація служб охорони навколишнього середовища на регіональному рівні.

Тема 10. Порядок проведення інспекторських перевірок із дотриманням природо користувачами вимог законодавства з охорони навколишнього природного середовища.

Порядок взаємодії органів державної екологічної інспекції, Міністерства екології та природних ресурсів України з іншими організаціями екологічного контролю, Міністерствами, Державними комітетами та ін.

Тема 11. Стандарт ISO 14 000.

Загальні вимоги ISO 14 000 до системи управління навколишнім природним середовищем. Проведення первинного екологічного аналізу.

Тема 12. Управління екологічною діяльністю в країнах світу.

Досвід країн Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) в розбудові екологічного управління. Управління екологічною діяльністю в країнах Центральної і Східної Європи. Міжнародне співробітництво в управлінні екологічною діяльністю.

Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовний модуль 1. Теоретичні та практичні основи екологічного управління												
Тема 1. Предмет, цілі і методи управління. Поняття і сутність управління.	33	2	1			10	14	2	-	-	-	12
Тема 2. Принципи і функції управління.	33	2	1			10	12					12
Тема 3. Комунікації в управлінні.	33	2	1			10	12					12
Тема 4. Структура екологічного управління.	33	2	1			10	12					12
Тема 5. Кадрове забезпечення і організація екологічного управління.	33	2	1			10	12					12
Тема 6. Апарат і структура екологічного управління. Компетенції органів екологічного управління.	33	3	1			21	12					12
Разом за змістовним модулем 1	90	13	6			71	72	2				72
Модуль 2. Державне управління екологічною діяльністю в Україні.												
Тема 7. Поняття функцій державного управління в сфері природокористування.	33	2	1			10	14					12
Тема 8. Система спостережень за станом навколишнього природного середовища України.	33	2	1			10	12					12
Тема 9. Система спостережень за станом навколишнього	33	2	1			10	12					12

природного середовища регіонального рівня.												
Тема 10. Порядок проведення інспекторських перевірок із дотриманням природо користувачами вимог законодавства з охорони навколишнього природного середовища.	33	2	1			10	12					12
Тема 11. Стандарт ISO 14 000.	33	2	1			10	12					12
Тема 12. Управління екологічною діяльністю в країнах світу.	33	3	1			21	12					12
Разом за змістовним модулем 2	90	13	6			71	72	2				72
Усього годин	180	26	12		-	98	146	4	-	12	-	130

4. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Не передбачено навчальним планом	
2		
...		

5. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Модуль 1. Теоретичні та практичні основи екологічного управління		
1	Оцінка характеристик екологічності корпоративного управління	2
2	Інвентаризаційний аналіз життєвого циклу продукції	2
3	Інституційно – правові засади розробки і обґрунтування екологічних програм	2
4	Формулювання і вибір розв'язання екологічних проблем	2
Модуль 2. Державне управління екологічною діяльністю в Україні		
5	Формування вихідного переліку природоохоронних заходів на реалізацію завдань екологічної програми	2
6	Формування оптимального переліку природоохоронних заходів на реалізацію завдань екологічної програми	2
7	Визначення оптимального розподілу коштів між напрямками екологічної програми	1
Всього		13

6. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Не передбачено навчальним планом		

7. Індивідуальні завдання

1. Дайте визначення терміну «природоохоронна діяльність» та наведіть приклади великомасштабної та локальної природоохоронної діяльності.

2. Яку діяльність та заходи включає природоохоронна діяльність?
3. За якими напрямками в Україні проводиться природоохоронна діяльність? Наведіть порівняльну оцінку напрямків діяльності, що проводиться в Україні та в країнах ЄС.
4. Дайте визначення терміну «організація». Що являють собою неформальні організації? 5. З яких основних елементів складається внутрішня структура організації? Яким чином внутрішня структура організації пов'язується з природоохоронною діяльністю?
6. Обґрунтуйте необхідність постановки екологічних цілей в організаціях.
7. Що таке організаційна структура організації та які фактори враховуються при її розробці?
8. Якими зв'язками підтримуються відношення між елементами структури управління? У чому проявляється суть вертикальних та горизонтальних зв'язків?
9. Які відмінності існують між механістичними та органічними типами організаційних структур?
10. Чи впливають масштаби природоохоронної діяльності підприємства на тип організаційної структури управління?
11. Запропонуйте тип організаційної структури управління підприємства. Обґрунтуйте відповідь за умови, що у її складі повинна бути природоохоронна служба.
12. Як технології виробництва підприємства впливають на навколишнє середовище? В чому проявляється негативна дія недосконалих технологій?
13. Який існує зв'язок між екологічним вихованням і екологічною свідомістю працівників підприємства та впливом діяльності цього підприємства на довкілля?
14. В чому проявляється дія зовнішніх факторів на організацію? Яке місце в цьому займають фактори екологічної спрямованості?
15. Дайте визначення поняття «управління» та розкрийте його суть.
16. Охарактеризуйте суб'єкт і об'єкт управління як складові системи управління.
17. Що таке «управлінське рішення»? Наведіть приклад управлінського рішення відносно охорони довкілля.
18. Охарактеризуйте загальні та специфічні функції управління.
19. Розкрийте суть організаційної діяльності як функції управління.
20. Як трактується термін «управління природоохоронною діяльністю»? Обґрунтуйте зв'язок управління природоохоронною діяльністю із загальною системою управління організацією.
21. Визначте спільні ознаки та відмінності між екологічним управлінням та екологічним менеджментом.
22. Розкрийте суть поняття «організація у сфері управління природоохоронною діяльністю».

8. Методи навчання

1. Методи основі джерел інформації – наочні (метод ілюстрації, показу моделей та спостереження), практичні (лабораторні, практичні та науково-дослідні роботи)
2. За ступенем активізації творчої активності – ділові ігри, метод круглого столу та «лабіринту дій».
3. За рівнем самостійно-пізнавальної діяльності – проблемно-інформаційні, проблемно-пошукові та дослідницькі методи.
4. Інтерактивні методи – метод сценаріїв, робота в малих групах.

9. Форми контролю

Оцінювання знань студента відбувається за 100-бальною шкалою і переводиться в національні оцінки згідно з табл. 1 «Положення про екзамени та заліки у НУБіП України» (наказ про введення в дію від 27.12.2019 р. № 1371)

Таблиця 1. - ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ СТУДЕНТІВ

Рейтинг здобувача вищої освіти, бали	Оцінка національна за результати складання екзаменів заліків	
	екзаменів	заліків
90-100	відмінно	зараховано
74-89	добре	

60-73	задовільно	
0-59	незадовільно	не зараховано

Для визначення рейтингу студента (слухача) із засвоєння дисципліни $R_{\text{дис}}$ (до 100 балів) одержаний рейтинг з атестації (до 30 балів) додається до рейтингу студента (слухача) з навчальної роботи $R_{\text{нр}}$ (до 70 балів): $R_{\text{дис}} = R_{\text{нр}} + R_{\text{ат}}$

10. Методичне забезпечення

1. Підручники, навчальні посібники, практикуми.
2. Робочі зошити та журнали, науково-методичні рекомендації та вказівки.

11. Рекомендована література

Базова

1. Організація управління в екологічній діяльності [Текст]: підруч. / Н. В. Максименко, В. В. Задніпровський, Р. О. Квартенко; вид. 3-тє, перероб. і доп. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011. – 282 с.
2. Шевчук, Ю.М. Екологічне управління [Текст]: підруч. /В.Я. Шевчук, Ю.М.Саталкін, Г.О.Білявський. – Київ:Либідь, 2004. – 432 с.
3. Реймерс, Н.Ф. Природопользование: словарь – справочник [Текст] /Н.Ф.Реймерс. – М.:Мысль,1990. – 637 с.
4. Мескон, М.Х. Основы менеджмента [Текст] / М.Х.Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури. – М.:Дело, 1992. – 702 с. 5. Кіндюк, Б.В., Бизова М.Б. Організація управління в природоохоронній діяльності [Текст]: консп. лекцій / Б.В.Кіндюк, М.Б.Бизова. – Одеса: Наука і техніка, 2006. – 232 с.
6. Менеджмент організацій [Текст]: підруч. / під ред. Л.І.Федулової – К.:Либідь, 2003. – 448 с.
7. Осовська, Г.В. Основы менеджмента [Текст]: навч. пос. / Г.В.Осовська, О.А. Косовський. – К.:Кондор, 2006. – 664 с.

Допоміжна

8. Жарова, Л.В. Природоохоронна діяльність:питання теорії та методології впровадження [Текст] / Л.В.Жарова// Продуктивні сили України.– 2009.–№1.– С.73–82.
9. Виноградський, М.Д. Управління персоналом [Текст]: навч. пос. / М.Д. Виноградський, А.М. Виноградська, О.М.Шкапова. – К.:Центр учбової літератури, 2009. – 509 с. 10. Словник–довідник сучасних екологічних та природоохоронних термінів [Електронний ресурс] / [укл. Гончаренко Г. Є., Совгіра С. В.]. – К.: Наук. світ, 2010. – Режим доступу: : http://dspace.udpu.org.ua:8080/jspui/bitstream/6789/2369/1/Slovnyk_ecologichnyj.pdf
- 11.Михайлова, М.Д. Екологічний менеджмент як засіб керування природоохоронною діяльністю підприємств [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/download/2237/2271](http://vestnik-sss.donnu.edu.ua/article/download/2237/2271).
- 12.Основы менеджмента [Текст]: навч. пос. / за ред. В.С.Верлоки, І.Д.Михайлова. –Х.:Основа, 1996. – 352 с.
- 13.Енциклопедичний словник з державного управління [Текст] / Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін. ; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. – К. : НАДУ, 2010. – 820 с. 14.Олефіренко, О.В. Концептуальні основи формування екологічного управління в Україні [Текст] // Актуальні проблеми державного управління. – 2015 – 1 (45). – С. 72–79. 15.Рассадникова, С.І. Теоретичні основи реформування організаційно–управлінської системи природокористування в Україні в контексті сучасних викликів [Електронний ресурс] //Економічні інновації. – 2014. – Вип.№57. – С. 321–331. – Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/72589/32-Rassadnikova.pdf?sequence=1>

16. Classification of Environmental Protection Activities and Expenditure [Електронний ресурс] / Eurostat. METADATA, 2000 – Режим доступа :

http://ec.europa.eu/eurostat/ramon/nomenclatures/index.cfm?TargetUrl=LST_NOM_DTL&StrNom=CEPA_2000&StrLanguageCode=EN&IntPcKey=&StrLayoutCode=HIERARCHIC&IntCurrentPage=1

17. Екологічний менеджмент [Текст]: навч. пос. / За ред. В.Ф. Семенова та О.Л. Михайлюк. – К.: Знання, 2006. – 366 с.